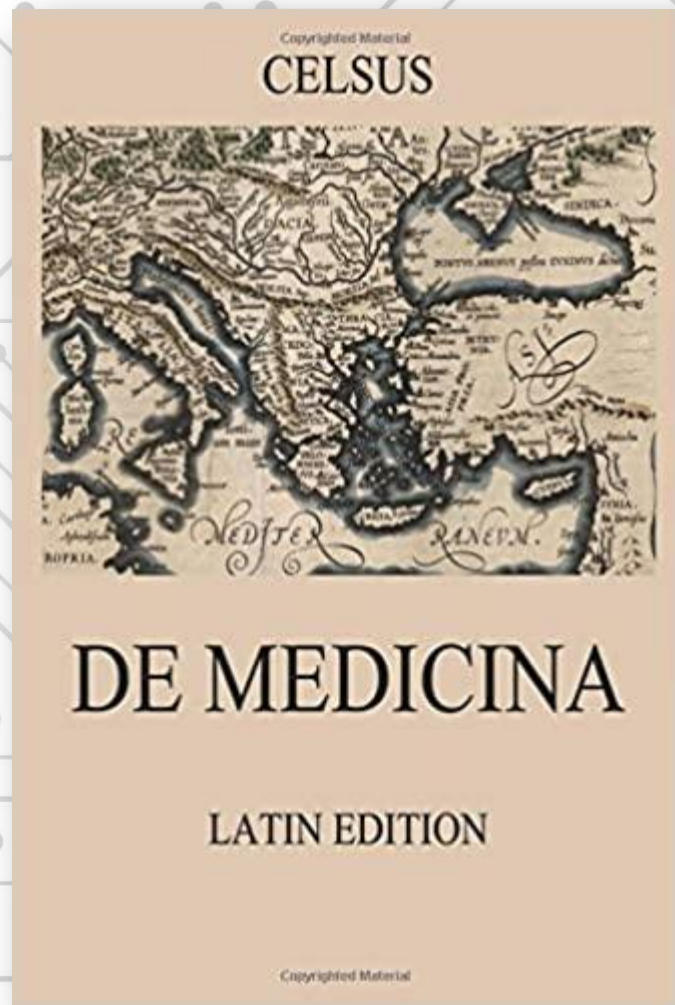

АВЛ
КОРНЕЛІЙ
ЦЕЛЬС «*DE
MEDICINA*».

Оцінка
діяльності
Цельса
Галеном,
Гезером

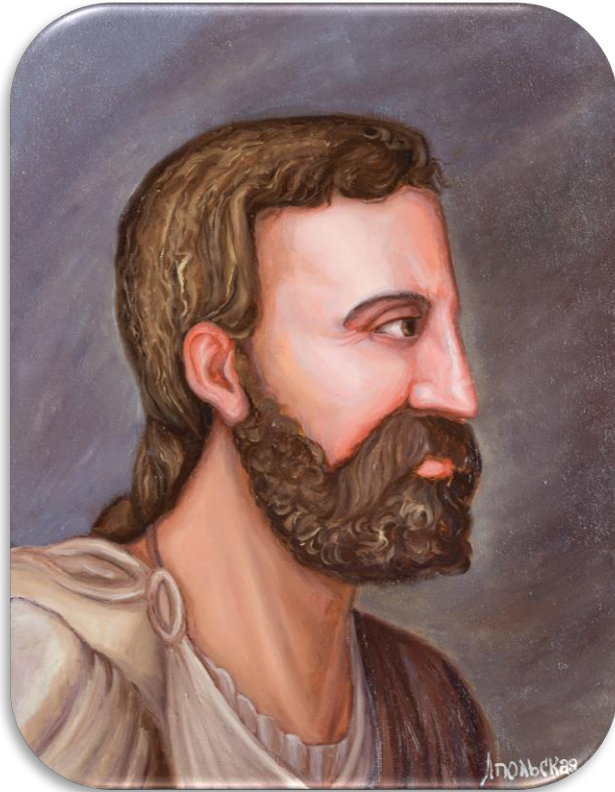

Авл Корнелій

Цельс

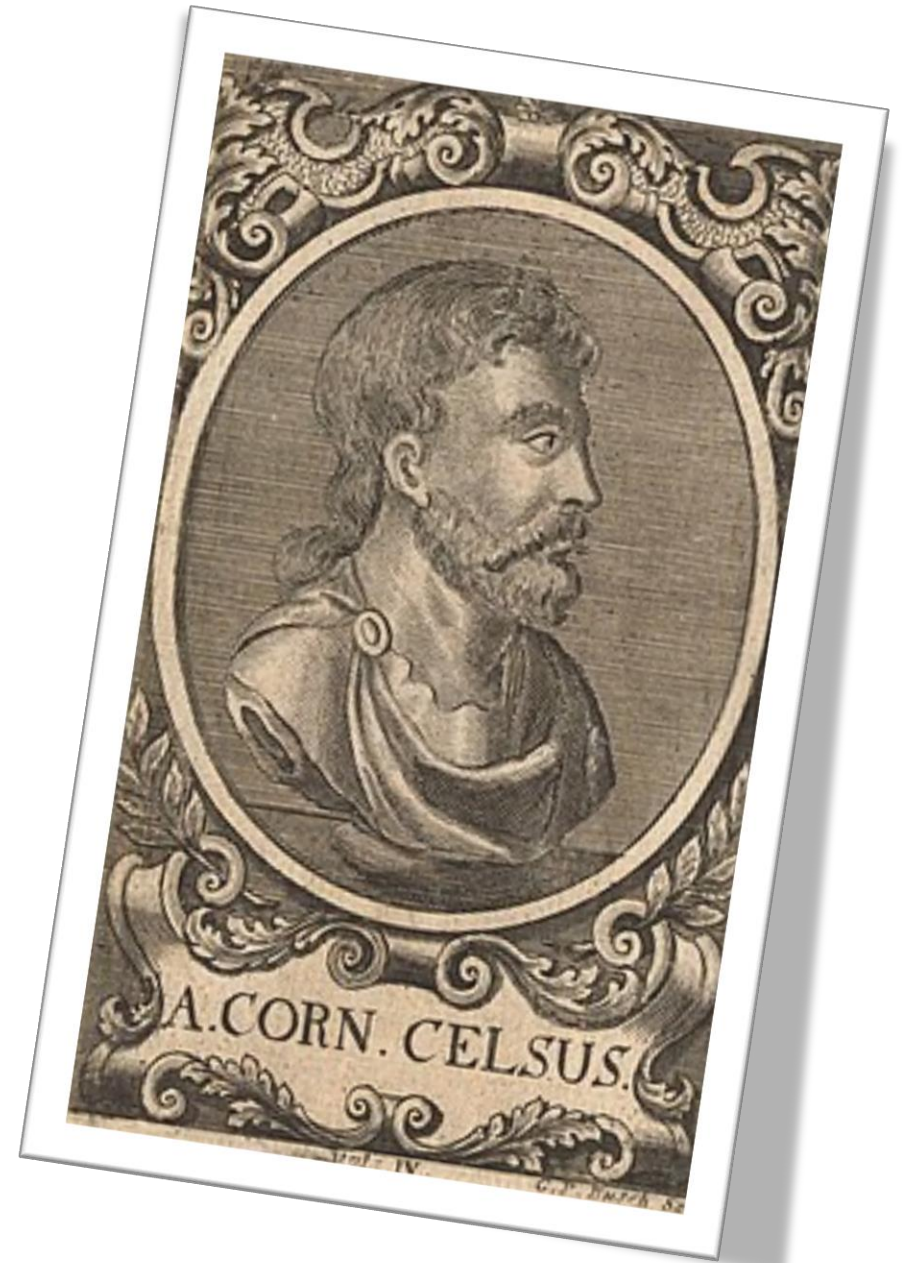
– давньоримський вчений,
(25 до н. е. — 50 н. е.)
енциклопедист та лікар часів
імператорів Августа та Тиберія.

Достовірної інформації щодо дитинства Цельса, на жаль, немає. Припускають, що народився він у Нарбонській Галлії та був знатного походження, а саме з роду багатих патриціїв.

Замолоду перебирається до Рима, де отримує різносторонню освіту. Історики вважають, що медицині його навчали видатні грецькі лікарі Мечет, Трифон та Евельпіст. Також є інформація про можливе здобуття освіти Авлом Корнелієм Цельсом в Римській медичній школі (*Schola medicorum*). Вітточував свої знання в лікарні для лікування рабів – валетудинаріумі (*valetudinarium*).

За своє життя Цельс заклав **основи латинської анатомічної термінології**, зібрав усі достовірні відомості стосовно хірургії, терапії, дієтики, патології Також Цельс розробив та **впровадив у хірургію лігатуру** (спеціальну нитку) для перев'язки кровоносних судин. Вчений також вивчав практичну хірургію, **працював над малярією та сказом**, назвавши останню водобоязнь (*hydrophobia*). Сучасники називають Цельса **Цицероном у медицині**.

У психіатрії досліджував та впровадив термін «**делірій**», що значить психічний розлад з порушенням свідомості — від затьмарення до коми. За Цельсом, делірій характеризується наявністю справжніх, переважно зорових, галюцинацій та ілюзій. Як наслідок, вторинним маренням, наявністю емоційно афективних порушень.

У **хірургії** Цельс запропонував проводити літотомію, тобто операцію з подрібнення каменів у сечовому міхурі, дав опис пластичним операціям з відновлення носа, губ, вух.

Є у Цельса також розробки щодо лікування ран, вивихів, переломів, захворювань кісток, некрозів, а також дав опис фістули, виразки, пухлини, грижі, ампутації кінцівок і трепанації черепа.

Загублена праця Цельса

Цельс був автором енциклопедії «Мистецтво» (*“Artes”*), яка узагальнювала знання предків з найрізноманітніших питань – агрономія, юриспруденція, філософія, риторика, військова справа, сільське господарство. На жаль, більшість сторінок цієї роботи навіки втрачені.

Трактат Цельса «De Medicina»

– єдина частина енциклопедії, що «дожила» до наших часів, але її виявилось достатньо для увічнення ім'я автора. Ця робота – цінна інформація про стан медицини після

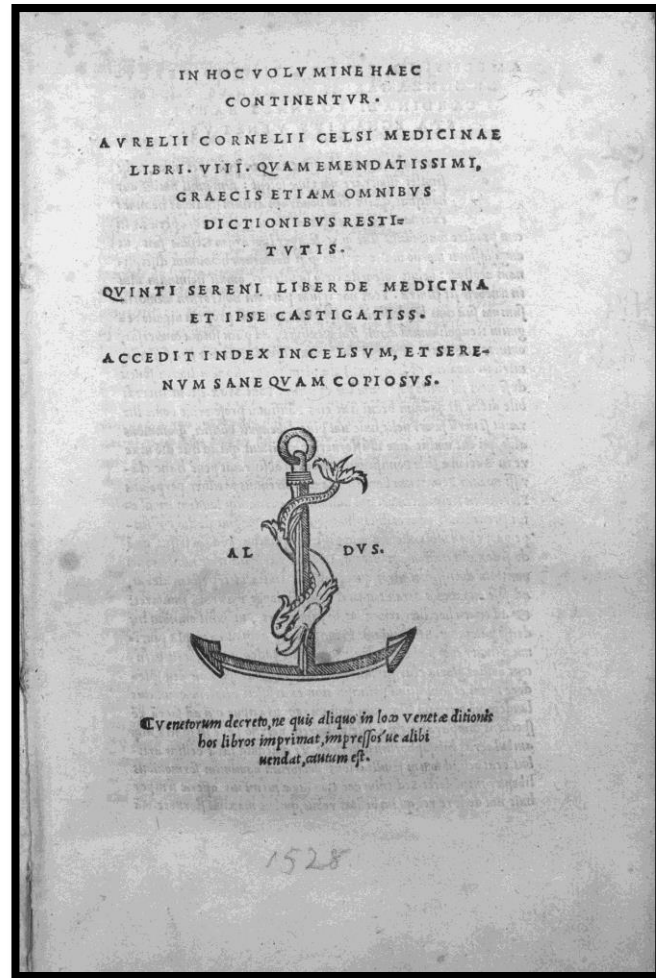
Структура «De Medicina»

Складається з 8 частин:

- Книга 1. Історія медицини.
- Книга 2. Основи патології.
- Книга 3. Конкретні хвороби.
- Книга 4. Частини тіла.
- Книги 5 та 6. Фармакологія.
- Книга 7. Хірургія.
- Книга 8. Ортопедія.

Зміст трактату

У своєму трактаті Цельс детально свої точки зору щодо медицини та її розгалужень. Основою його думок став величезний лікарський досвід, добутий під час роботи в валетудинаріумі. Також Цельс неодноразово цитував лікарів-попередників, таких як Гіппократ, Герофіл, Асклепіад, Еразістрат, Темнісон тощо. Саме завдяки Цельсу спільнота дізналась про досягнення лікарів давності, праці яких загублені.

Цельс постійно підкреслював важливість раціонального підходу до проблем симптоматики, діагностики, лікування і прогнозу захворювань. «Медицина повинна бути побудована на раціональних засадах, - стверджував Цельс, - її слід будувати з очевидних фактів, відкинувши всі приховані причини, усуваючи їх не з поля мислення лікаря, а з самого мистецтва лікування».

ВСТУП

Трактат «De Medicina» починається зі **вступу**, де більшість уваги акцентовано на практичній медицині.

Цельс пише: «Надто часто з'являються нові види хвороб, відносно яких досвід ще нічого не показав, тож завжди перед застосуванням того чи іншого засобу потрібно провести дослід, звідки з'явилися ці недуги». Автор каже, що медицина створена виключно зі спостереження за одуженням одних та гибелю інших, медицина не була створена за допомогою теоретичного фундаменту, саме теорія була продукована вслід за виникненням практичної медицини.

КНИГА І

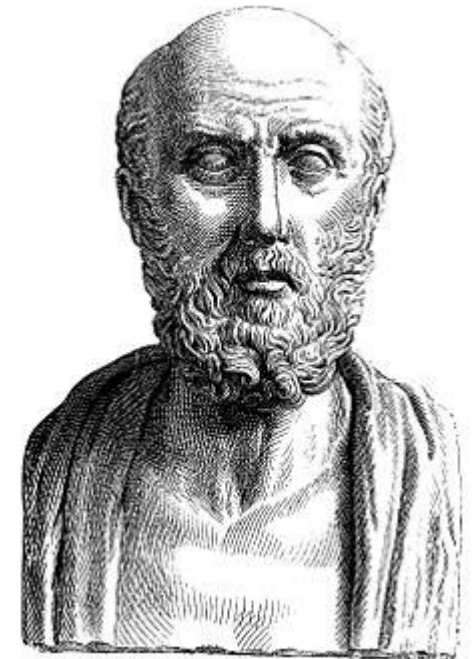
На сторінках першої книги Цельс підкреслює значення гігієни та здорового способу життя. Варто зазначити, що ці поради є актуальними й у нашому часі.

Авл Корнелій Цельс пише: «...варто слідкувати за своїм способом життя та додавати різноманіття: жити то в селі, то в місті, та не забувати вибиратися на незайману природу». Автор радить якомога частіше виконувати фізичні вг

КНИГА II

- ❑ У другій книзі описується загальне уявлення про хвороби. Описуються їх виникнення та методи лікування (Цельс розділяє способи на загальні та приватні).
- ❑ Вчений пропагує саме індивідуальний підхід під час допомоги хворому, що було безумовно великим прогресом для того часу.
- ❑ У книзі зазначена низка методів, розроблених на основі гуморальної теорії Гіппократа. Ця теорія говорить, що хвороби виникають в результаті порушення балансу чотирьох головних рідин організму: крові, жовчі, чорної жовчі і слизу.

Гіппократ

КНИГА III

Авл Корнелій Цельс, у третій книзі, представляє читачу розподіл хвороб на гострі на хронічні. Ця частина також містить в собі інформацію щодо методик лікування конкретних хвороб.

Наводячи приклад, хочу згадати спосіб оздоровлення від лихорадки. Методи лікування цього недуга варіювались в залежності від виду лихорадки та індивідуально від самого пацієнта. Цельс зазначив способи лікування своїх попередників, а також запропонував свій, діаметрально протилежний, підхід.

КНИГА IV

В четвертій книзі Цельс вписав різновиди хвороб в залежності від пов'язаних з ними частинами тіла: хвороби шиї, голови, печінки, шлунку тощо. Для всіх зазначених хвороб детально та лаконічно викладені симптоми та методи лікування.

В класику медицини навіки ввійшла його фраза, що добре описує симптоми запалення – так звана «**тетрада цельса**»: rubor (покрасніння), tumor (відтік), calor (жар), dolor (біль).

КНИГА V та VI

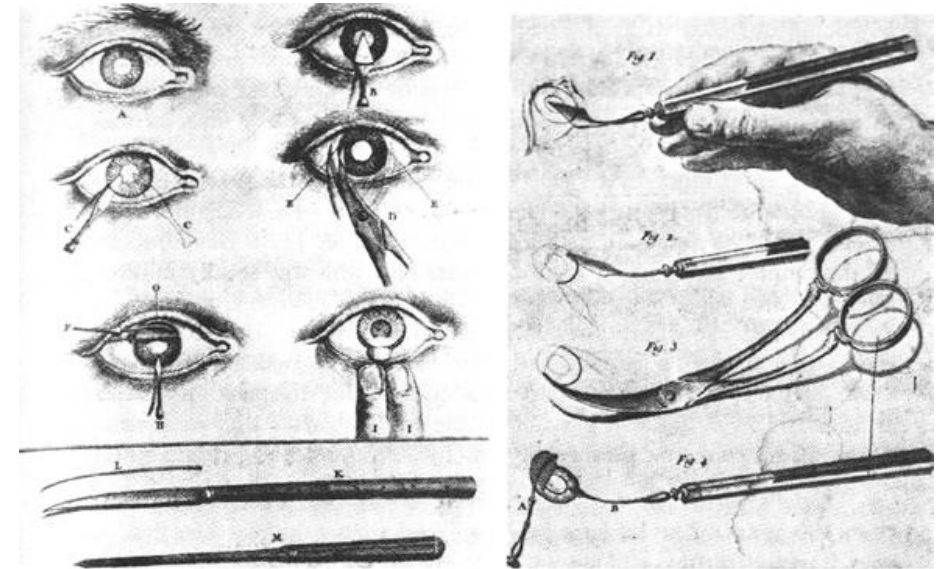
П'ята та шоста книги в моїй роботі згадані в парі, адже вони обидві присвячені здебільшого **фармакотерапії**. У часи Цельса, в медичній практиці любили використовувати найрізноманітніші лікарські засоби. Автор, зі свого боку, рекомендував сполучати використання ліків з порадами, виписаними в першій книзі (гігієна, здоровий спосіб життя тощо).

КНИГА VII

Найбільш цінну спадщину несе за собою сьома книга, в якій описані різноманітні тогочасні хірургічні операції: від операцій на очах, до гінекологічних махінацій.

Не менш важливими є новаторства автора у сфері способів зупинки кровотечі (тампонада).

Цельс першим описав операцію при катаракті, методи якої ще багато століть використовували по всій планеті.

Операція при катаракті

КНИГА VIII

У восьмій, фінальній книзі, Цельс описав свої знання та тогочасні здобутки в остеології та ортопедії. Високий рівень мудрості автора та його сучасників у цій сфері підтверджує вдало й детально викладена інформація про вивихи та переломи.

Яким має бути хірург?

(за Цельсом)

На основі свого досвіду Цельс висунув свої вимоги щодо ідеального хірурга:

«Хірург має бути молодою людиною;
рука його має бути досвідченою та твердою, ніколи не тремтячою;
він має однаково володіти правою та лівою рукою;
його погляд має бути точним та пронизуючим;
серце – недоступне страху та жалю;
хірург має одну головну ціль – оздоровлення пацієнта»

Його вимоги до хірургів залишалися актуальними аж до XIX століття, коли винайшли знеболюючі засоби.

Афоризми Цельса:

- Бездіяльність послаблює тіло, а праця зміцнює: перше призводить до передчасної старості, а остання подовжує молодість.
- Надзвичайне наповнення шлунка шкідливо для здоров'я.
- Спокій — найкращі ліки.
- Не важливо, що спричинює хворобу, важливо, що її усуває.
- Швидко, безпечно та приємно (повинен лікувати лікар).
- Дія хірургії серед розділів медицини — найочевидніше.
- Хвороби не красномовством, а ліками виліковуються.

Трактат був загублений та майже забутий до 1443, коли його знайшли в монастирі **Томмазо Парентучелли**. У 1478 відбулась публікація цієї роботи . «De Medicina», відтоді стала головною серед медичних доробок Європи

Оцінка діяльності Цельса Галеном

Гален – найвидатніший лікар-учений імператорського Риму – дає негативну оцінку діяльності Цельса, називаючи його філіатрос (дилетант) та лікарем «всупереч бажанню».

На мою думку, слова Галена могли би бути істиною за умови відсутності власних спостережень та новаторства Цельса, адже без них автор користувався би виключно працями легендарних, не побоюсь цього слова, попередників. Тобто, я не погоджуюсь з цим коментарем, хоча він і має місце бути.

Оцінка діяльності Цельса Гезером

Визначаючи своє ставлення до Авла Корнелія Цельса, Гезер схилився до думки, подібної до точок зору вчених Гіршберга, Даремберга, Меєра-Штейнега та інших, віддаючи перевагу популярному в той час напрямку – гіперкритицизму (критичне ставлення до правильності документів та інших джерел), не вважаючи Цельса лікарем.

ВИСНОВОК

Авл Корнелій Цельс – воістину геніальний вчений свого часу та, не зважаючи на негативні оцінки Гезера, Галена та інших, справжній лікар-новатор, поважаючий своїх попередників.

Його геній можна аргументувати тим, що одна з його робіт (трактат «De Medicina», написана ще в далекому першому столітті) залишалась актуальною та основною протягом навіть не століть, а тисячоліть. Як на мене – це абсолютний аргумент на користь автора.

ВИСНОВОК

Робота Авла Корнелія Цельса – це раритетний скарб давньої літератури. Навіть за умови втрати більшої частини «Мистецтва», трактат «De Medicina» несе достатньо важливої інформації, щоб навіки вознести ім'я автора.

Дивує те, що все це написано в вишуканому літературному стилі без надлишку медичних термінів, і нагадує скоріше не посібник для вивчаючих медицину, а роботу для широкого спектру читачів. Недарма Цельса називають “Цицероном від медицини”.

Джерела:

- <https://vapingday.ru/kak-sognut/cels-vrach-drevnego-rima-mediki-izmenivshie-mir-preduprezhdenie.html>
- https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%B2%D0%BB_%D0%9A%D0%BE%D1%80%D0%BD%D0%B5%D0%BB%D1%96%D0%B9_%D0%A6%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D1%81
- https://knowledge.allbest.ru/medicine/2c0a65625a2bd78a5c53a88521216d27_1.html
- https://en.wikipedia.org/wiki/De_Medicina
- https://www.historymed.ru/encyclopedia/quotes/avl_corneliy_tsels/